

דו"ח מחקר התנדבות למשמר האזרחי

עדית חכימי

המשמר האזרחי מהוות כוח המתבסס על התנדבות. בכך הוא מתמודד, מעצם טبعו, בבעיות הקשורות, מחד, בשימור הכוח ובഗדלות כוח המשיכה, ומайдן, בשאלות לגבי הדרכן הרצiosa להפעלת המתנדבים. על רקע זה נערך המחקר שבנדון.

המחקר נערך ע"י לשכת המדע הראשי ומשטרת ישראל (המשמר האזרחי) במסגרת מאמציהם להגדיל את הייקף ההתנדבות לושא"ז, לשפר את יכולת התרומה של המתנדבים לושא"ז, ולמנוע נשירת מתנדבים.

מטרת המחקר הייתה לעמוד על מאפייני המתנדבים לושא"ז, מניעי הה策ריפות, ההישארות והנסירה מושא"ז, הערכות על המשא"ז ועוד.

יש לציין שנושאים אלו מופיעים בדו"ח מברית המדינה מס' 46 לשנת 1995. המחקר שבנדון נערך עוד טרם ביצוע דו"ח הביקורת, ומתוך מודעות של המערכת ורצונה להיערך לשיפור התמודדותה בתחום.

המחקר בוצע ע"י ד"ר אברהם כרמלי וגב' מירב בר-יוסף ממכוון פילת. אישור הנזונים למחקר התקבע בחודשים מרץ 1995 עד ינואר 1996.

במסגרת המחקר הועברו שאלונים לשש קבוצות אוכלוסייה שונות :

1. מתנדבים לושא"ז.
2. מתנדבים ליחידות מיוחדות בושא"ז.
3. נושרים מהושא"ז
4. מפקדי שכונות

5. ראשי מושדי משא"ז ומפקדי תחנות משטרה

6. הציבור הרחב

בשא"כ - 1941 נחקרים בשישה סקרים שונים.

כמו כן נערכו ריאיונות עמוק עם דרגי פיקוד במשטרת ישראל ובמשא"ז, מפקדי שכונות, מתנדבים ונושרים, ושני ניתוחי מקרה בסיס מעבר לקו הירוק ובבסיס מגזר הערבי.

ממצאי המחקר עולה, שבאופן כללי, ההערכות לגבי המשא"ז, הן בקרב הציבור הרחב, הן בקרב המתנדבים והן בקרב הנושרים הן חיוביות למדי.

הסיבות העיקריות שצינו כמניע להתרדות, היו הרצון לתרום והרצון להגן על אזור המגורים. הסיבות העיקריות לנשירה מהמשא"ז יוחסו דווקא למשור האישית, ונושרים רבים הביעו נוכחות עקרונית לחזור ולהתנדב בעתיד. גם בקרב הציבור הרחב, הביעו אזרחים רבים נוכחות עקרונית להתרדות, לו היו פונים אליהם.

שלוש שיטות גיוס עיקריות נמצאו כבעלות אפקטיביות לגיוס מתנדבים: באמצעות חברים או בני משפחה, בעקבות פנייה ממשא"ז ויוזמה עצמאית של האזרח. מידת אפקטיביות של שיטות אלה נמצאה כתלויה בגיל המתנדב ובמשתנים נוספים.

כלל, הרשותות החברתיות נמצאו בעלות חשיבות בהשפעה על נטייתם של יחידים להתרנדב, ובעיקר על התנדבות של חברים ושכנים (יותר מאשר התנדבות קרובי משפחה).

בשילובة בין המתנדבים הרגילים למתנדבים ליחידות המיוחדות נמצאו הבדלים ברמת המוטיבציה, ההזדהות עם הארגון, ושביעות הרצון מהשירות, כאשר אלה נמצאו גבוהים יותר בקרב המתנדבים ליחידות המיוחדות. לגבי ייחידות אלה ייחסה על ידי גורמי המשטרה (מפקדי תחנות ורמ"מים), גם הערכה של תרומה רבה יותר של המתנדבים ושל מחסור במתנדבים.

באשר למשימות התפקידיות של המתנדבים, גם הציבור וגם המתנדבים ייחסו חשיבות לתפקיד המשא"ז השונים, עם העדפה למשימות הבטחניות ולסיכון גניבות ופריצות. משימות אלה מלאות גם את עיקר הפעולות בפועל של המתנדבים. משימות קהילתיות, הגם שיוחסה להן חשיבות רבה בקרב גורמי המשטרה ובקרוב חלק מהמתנדבים, מיושות במידה פחותה יותר.

באשר למידת ההכשרה לביצוע המשימות, מרבית המתנדבים והמפש"כים סבורים, שהכשרתם מספקת. ואולם, תחושה זו אינה דומה להערכות גורמי המשטרה, שייחסו הכשרה מספקת למתנדבי הית"מ בלבד, והעריכו את הנסיבות המתנדבים והמפש"כים כבלתי מספקת.

המחקר מנתח היבטים שונים הקשורים בהתקנות ובניסייה בקבוצות האוכלוסייה השונות, ובהשוואה בין מגזרים ובין סוגי יחידות. כמו כן מתיאחס המחקר להיבטים ארגוניים ולקשרי העבודה של המתנדבים ושל גורמי המערכת השונים.

היבט נוסף שהמחקר נתקש לבחון הוא, הצלחתם של מגזרים יהודים במסגרת המשא"ז: גיוס בני נוער, הקמת בסיסי משא"ז מעבר לקו הירוק והקמת בסיסי משא"ז ביישובים ערביים.

תוצאות המחקר ומסקנותיו יכולות לשמש כלי חשוב בקבלת החלטות לגיבוש מדיניות, ולהפעלת המתנדבים במשמר האזרחי.